

YEVROPA ITTIFOQI KECHA VA BUGUN

Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalari instituti. Agrobiznes va raqamli iqtisodiyot fakulteti. Agrobiznes va investitsion faoliyat ta'lim yo'nalishi

3- bosqich 67-guruh talabasi

Kamoliddinov Sherzodbek Latifjon o'g'li

ANNOTATSIYA: Bugungi kunda o'zining ham siyosiy ham iqtisodiy pozitsiyalarini birday olib borishni uddalayolayotgan yevropa g'arb davlatlarining eng yirik uyushmalaridan birii hisoblangan Yevropa Ittifoqining tarixi , buguni , va kelajak yangiliklari haqida tanishish.

KALIT SO'ZLAR: Yevropa Ittifoqi, Yevropa Markaziy banki , inflatsiya, byudjet, Rim bitimi, Maastrixt shartnomasi, **Brexit** referendumi Yevropa ittifoqining 8 ta eng muhim maqsadlari, Yevropa mashvarati, Yevropa komissiyasi, Yevropa parlamenti Yevropa sudi, Yevropa Ittifoqi Kengashi. Shengen maydoni

O'zbekistonning jahon hamjamiyatiga integratsiyalashuvida YI bilan hamkorlik alohida o'rin tutadi. Tashkilot ta'sis dasturi doirasida O'zbekistonga texnikaviy yordam ko'rsatadi. 1999 yil 1 iyulda O'zbekiston bilan YEI o'rtasida Sheriklik va hamkorlik to'g'risidagi bitim ratifikatsiya qilindi. Bu bitim siyosiy, iqtisodiy, ilmiy-texnikaviy, ijtimoiy, madaniy-ma'rifiy aloqalar rivoji uchun imkoniyat tug'dirdi. Jumladan, tomonlar o'zaro savdoda bir-birlariga eng qulay sharoit yaratadilar, bir-birlariga tegishli tovarlarni o'z hududlari orqali erkin tranzit qilishni ta'minlaydilar

Yevropa ittifoqi (YI) — xalqaro va federativ tashkilot, davlat xususiyatlarini mujassamlashtirgan davlatlar o'rtasidagi ittifoq. Ilk marotaba nomlanishi Yevropa hamjamiyati („Umumiy bozor“) nomi bilan bilan bog'liq bo'lsa. Yevropa Ittifoqi to'g'risidagi shartnoma 1992 yil Niderlandiyaning Maastrixt shahrida . Yevropa hamjamiyatiga a'zo bo'lgan 12 davlat va hukumat boshliqlari imzo chekkan Yevropa

mamlakatlarning siyosiy va valyuta-iqtisodiy ittifoqini vujudga keltirish to‘g‘risidagi bu shartnoma 1993 yil 1 noyabrdan kuchga kirgan.

Yevropa ittifoqining 8 ta eng muhim maqsadlari:

1. Yevropa xalqlarining mustahkam ittifoqini vujudga keltirish,
2. Ichki chegaralari bo‘lmagan makon yaratish,
3. Iqtisodiy va ijtimoiy o‘zaro ta’sirni kuchaytirish yo‘li bilan muvofiqlashtirilgan uzoq muddatli iqtisodiy taraqqiyotga yordam berish;
4. Iqtisodiy va valyuta ittifoqini tashkil qilish va yagona valyuta yaratish (bu maqsad yevroni qabul qilishdan voz kechgan Buyuk Britaniya va Daniyadan tashqari, Evropa Ittifoqining barcha boshlang'ich a'zolari tomonidan 2002 yilning yanvarida yakunlandi)
5. Birgalikda tashqi siyosat olib borish va xavfsizlik borasida siyosat yuritish,
6. Kelgusida esa birgalikda mudofaa siyosatini ham olib borish yo‘li bilan xalqaro sohada o‘ziga xos bir xillikni qaror toptirish;
7. Adliya va ichki ishlar sohasida hamkorlikni rivojlantirish;
8. Umumiy boylikni saqlab qolish va ko‘paytirish.

Yevropa ittifoqining 5 yirik organlari bo‘lib ular :

1. Yevropa mashvarati.
 2. Yevropa parlamenti.
 3. Yevropa Ittifoqi Kengashi.
 4. Yevropa komissiyasi
 5. Yevropa sudi
- dan iborat .

Yevropa Ittifoqi Yevropaning 27 davlatidan iborat siyosiy va iqtisodiy birlashmadir. Uning tarixi 1957 yilga, 6 Yevropa davlatlari orasida imzolangan **Rim bitimi** va undan so‘ng paydo bo‘lgan Yevropa Iqtisodiy Hamkorligiga borib taqaladi. Yevropa Ittifoqi 1992 yilda imzolangan **Maastrixt shartnomasiga** binoan tuzilgan va 15 davlatni o‘z ichiga olgan. 2005 yilda Ittifoqning birinchi yirik kengayishi yuz berdi. Unda Ittifoqga 10 ta yangi davlatlar qo‘shildi. 2007 – yilda ular soniga Bulg‘oriston hamda Ruminiya, 2013 yilda esa Xorvatiya davlatlari qo‘shilishi bilan hozirgi davrga qadar Yevropa Ittifoqi a‘zo davlatlar soni **28** taga yetdi. **Keyinchalik Buyuk Britaniya 2020 yilda Brexit referendumidan** keyin Yevropa Ittifoqini tark etdi.

Yevropa Ittifoqiga a'zolikni kutayotgan mamlakatlar:

1. Turkiya – 1987 yildan beri ariza
2. Makedoniya – 2004 yil
3. Chernogoriya – 2008 yil
4. Albaniya – 2009 yil
5. Serbiya – 2009 yil
6. Bosniya va Gertsegovina – 2022 yil

2022-yil 13-dekabrda Bryusselda Yevropa Ittifoqiga a'zo davlatlar Bosniya va Gertsegovinaga hamjamiyat a'ziligiga nomzod davlat maqomini berishga rozi bo'ldi. Bu haqda **Agence France-Presse (AFP)** diplomatik manbaga tayanamiz. Uning so'zlariga ko'ra, tegishli qaror Yevropa Ittifoqi mamlakatlari Yevropa ishlari bo'yicha vazirlari tomonidan qabul qilingan.

Yevropa Ittifoqining ishlash va boshqarish prinsplari

Yevropa Ittifoqi a'zolari o'rtasidagi chegara nazoratini yo'q qiladi. Bu jinoyatlar va giyohvand moddalar uchun tasodifiy tekshiruvlardan tashqari tovarlar va odamlarning erkin oqimini ta'minlaydi. Yevropa Ittifoqi zamonaviy texnologiyalarni o'z a'zolariga etkazib beradi. Bu foyda, atrof-muhit muhofazasi, tadqiqot va rivojlanish va energiya hisoblanadi. Davlat shartnomalari har qanday a'zo davlatdan talabgorlarga ochiq. Bir mamlakatda ishlab chiqarilgan har qanday mahsulot tarif yoki majburiyatlarsiz boshqa har qanday a'zolarga sotilishi mumkin. Soliqlar hammasi standartlangan. Barcha a'zo mamlakatlarda xizmatlarning ko'pchiligi (qonun, tibbiyot, turizm, bank, sug'urta va boshqalar) amal qilishi mumkin. Natijada, aviakompaniya, internet va telefon qo'ng'iroqlari narxi sezilarli darajada kamaydi. Yevropa Ittifoqi uchta organi ishlaydi. Yevropa Ittifoqi Kengashi milliy hukumatlarni anglatadi. Parlament xalq tomonidan saylanadi. Yevropa Komissiyasi Evropa Ittifoqi xodimlari hisoblanadi. Ular barcha a'zolarning mintaqaviy, qishloq xo'jaligi va ijtimoiy siyosatlarda izchil harakat qilishiga ishonch hosil qilishadi. Yiliga 120 milliard yevro miqdoridagi hissasi a'zo davlatlardan Yevropa Ittifoqini tashkil qiladi. Uchta organ Yevropa Ittifoqini boshqaradigan qonunlar asosida bir qator shartnomalar va qo'llab-quvvatlovchi qoidalarga kiritilgan:

1. Yevropa Ittifoqi Kengashi siyosatni belgilaydi va yangi qonunlar taklif qiladi. Siyosiy rahbariyat yoki Yevropa Ittifoqining raisi har olti oyda bir rahbar tomonidan o'tkaziladi.
2. Yevropa parlamenti Kengash tomonidan taklif etilgan qonunlarni muhokama qiladi va tasdiqlaydi. Uning a'zolari har besh yilda bir tanlanadi.
3. Yevropa Komissiyasi xodimlari qonunlarni ijro etadi va amalga oshiradi. Hozirgi kunda Yevropa ittifoqiga 2019 yil 1- dekabrda buyon Ursula fon der Lyayen rahbarlik qiladi.

Shengen maydoni

Shengen hududi o'z chegaralari doirasida qonuniy ravishda yashaydigan kishilarga bepul harakatni kafolatlaydi. Aholisi va mehmonlari viza olishdan va pasportlarini ko'rsatmasdan chegaralarni kesib o'tishlari mumkin. Jami, Schengen hududining 27 a'zosi mavjud.

Evropa Ittifoqining ikkita mamlakati (Irlandiya va Buyuk Britaniya) Shengen manfaatlarini qisqartirdi. Schengen shartnomasini qabul qilgan Evropa Ittifoqi bo'lmagan to'rt mamlakat (Islandiya, Lixtenshteyn, Norvegiya va Shveysariya). Uchta hudud Yevropa Ittifoqining maxsus a'zolari va Shengen hududining bir qismi: Azores, Madeira va Kanar orollari. Uchta mamlakat Shengen hududi bilan chegaralarni ochdi: Monako, San-Marino va Vatikan. Evropa Ittifoqining ikkita mamlakati (Irlandiya va Buyuk Britaniya) Shengen manfaatlarini qisqartirdi. Schengen shartnomasini qabul qilgan Evropa Ittifoqi bo'lmagan to'rt mamlakat (Islandiya, Lixtenshteyn, Norvegiya va Shveysariya). Uchta hudud Yevropa Ittifoqining maxsus a'zolari va Schengen hududining bir qismi: Azores, Madeira va Kanar orollari. Uchta mamlakat Shengen hududi bilan chegaralarni ochdi: Monako, San-Marino va Vatikan.

Yevro, Yevro hududi va Yevropa Markaziy Banki

Yevro , Yevropa Ittifoqi hududi uchun umumiy valyuta. AQSh dollaridan keyin dunyodagi ikkinchi eng ko'p pul o'tkaziladigan valyutadir. U Italiya lirasini, Fransiya frankini va Germaniya deutschmark o'rnini egalladi. Yevropa Markaziy Banki Yevropa

Ittifoqining markaziy banki hisoblanadi. Pul-kredit siyosatini belgilaydi va bank kreditlash stavkalarini va valyuta zaxiralarini boshqaradi.

Uning maqsadli inflyatsiya darajasi 2 foizdan kam.

2008 yilgi moliyaviy inqiroz davridagi YI .

2008 yil iyul oyida Yevropa markaziy banki yuqori neft bahosining ta'siri ostida 4 foiz inflyatsiya bilan kurashish uchun stavkalarni 4,25 foizga oshirdi. yevroni mustahkamlash, YI eksportini kamaytirish. Standart buyurtma 2003 yilda buyon eng katta pasayish 4,4 foizga kamaydi. Yevropa markaziy banki oktyabr oyida Lehman Brothers bankrot bo'lganida iqtisodiy inqirozga o'tdi. 2009 yil may oyiga kelib bu ko'rsatkich 1 foizga pasaygan, biroq bu tez orada yana tezroq ko'tarila boshladi. 2011 yilning iyul oyiga kelib ushbu ko'rsatkich 1,5 foizni tashkil etdi, bu esa kredit pasayishi va tushkunlikni yuzaga keltirdi. 2011 yil dekabr oyida ushbu raqam 1 foizga kamaydi. 2015-yil mart oyida Yevropa markaziy banki oyiga evro-jinsdagi obligatsiyalarni 60 mlrd. Yevrodan sotib olishga kirishdi. Uning miqdor jihatidan yumshatilishining boshlanishi yevroning qiymatini yanvar oyida \$ 1.20 dan \$ 1.06gacha tushirdi. O'shandan beri, yevroga dollar konvertatsiyasini kuchaytirdi. 2007 yilda Yevropa Ittifoqi dunyodagi eng yirik iqtisodiyotga aylandi. Uning yalpi ichki mahsuloti 14,4 trillion dollardan iborat bo'lib, AQShning yalpi ichki mahsuloti 13,86 trillion dollarga tushib ketgan. 2013 yilda Qo'shma Shtatlar o'z o'rnini qisqartirdi. Xitoy 2014-yilda eng yuqori o'rinni egalladi. Yevroning qiymati 2007 yilgi kredit inqirozigacha ko'tarilishni davom ettirdi. O'sha paytda dollar uchun xavfsizlikka parvoz bor edi, bu esa dollarlarni kuchaytirdi . Yevroning zaifligi jahon miqyosidagi talabni pasayishi oqibatida eksportni ko'paytirmadi.

Yevropa Ittifoqi yangiliklari Avvalo YI bir qator muhim masalalarni hal qilib olishi kerak: boshpana tizimini isloh qilish, migratsiya paktining kuchga kirishi .Shuningdek, mazkur tuzilma moliyalashtirish, sun'iy intellekt, iqlimni muhofaza qilish va boshqa shu kabi yangi qoidalarga ham muhtoj. Yevrokomissiya o'z navbatida YIning yetti yillik byudjetini ya'ni, 1,1 trillion yevroni yana 66 milliardga oshirishni rejalashtirmoqda. Biroq bularning barchasi YI fuqarolarini unchalik tashvishga solmaydi.

Ijtimoiy so‘rov natijalariga ko‘ra, ular Bryussel tomonidan qabul qilingan qarorlarga ta’siri cheklanganligidan shikoyat qilishsada, ular YI kelajagini optimistik tarzda baholaydilar. Yevropa Ittifoqini 2024 yilda nimalar kutayotganini aytish baribir taxminlarga asoslangan. Lekin YIning nimalar kutayotgani unga a’zo davlatlar rahbarlarining o‘zaro kelishuvlar asosida faoliyat olib borishlariga bog‘liq.

ADABIYOTLAR.

1. <https://otpusk.uz/uz/article/list-of-countries-of-the-european-union>
2. <https://propedia.org/uz/topic/615125-pevropa-iqtisodiy-va-valyuta-ittifoqi-umumiy-korinish-tarix-tez-tez-soraladigan-savo>
3. https://uz.wikipedia.org/wiki/Yevropa_Ittifoqi
4. <https://uz.briactly.com/evropa-ittifoqi-nima-qanday-qilib-ishlaydi-va-uning-tarixi/>
5. https://translated.turbopages.org/proxy_u/en-ru.ru.fc2d3f0a-6658a8d5-031c5f10-74722d776562/https/en.wikipedia.org/wiki/Ursula_von_der_Leyen
6. <https://aniq.uz/uz/yangiliklar/2024-yilda-evropa-ittifoqida-qanday-uzgarishlar-buladi>
7. **Agence France-Presse (AFP)** diplomatik manbasi